

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ НЕРЕГУЛЯРНИЙ МІГРАЦІЇ

LEGAL REGULATION OF INTERNATIONAL LEGAL COUNTERACTION TO IRREGULAR MIGRATION

***Ігор Іваньков¹, **Олег Іваньков²**

**Національний університет «Чернігівська політехніка»*

(вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14000)

***Національна академія Національної гвардії України*

(майдан Захисників України, 3, м. Харків, 61001)

***Igor Ivankov, **Oleg Ivankov**

**National University "Chernihiv Polytechnic"*

(95, Shevchenko St., Chernihiv, Ukraine, 14000)

***National Academy of the National Guard of Ukraine*

(Maidan Zahysnykiv Ukrainu, 3, Kharkiv, Ukraine, 61001)

Отримано: 29.07.2024. Затверджено: 29.08.2024

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена дослідженню змісту міжнародних правових актів, що регламентують питання здійснення законної міграції та протидії незаконній міграції. Міграційна ситуація в Україні формується під впливом негативних факторів, які впливають на життя суспільства внаслідок глобальної економічної кризи та військової агресії російської федерації проти України. У цій ситуації відсутність належного міграційного контролю при в'їзді та виїзді з України, безконтрольне перебування на її території іноземних громадян та осіб без громадянства призвело до збільшення потоків мігрантів та кількості вчинених ними кримінальних правопорушень. Особи, які організують незаконну міграцію, демонструють зневагу до прав та інтересів осіб, які нелегально перебувають на території України. Необхідно шукати нові підходи щодо регулювання суспільно

¹ кандидат юридичних наук, доцент; orcid 0000-0002-2090-8011; e-mail: igor_ivankov@ukr.net

² кандидат юридичних наук; orcid 0000-0002-0709-704X; e-mail: o.ivankoff@gmail.com

корисної інтеграції мігрантів з урахуванням їх вікових, статевих характеристик, рівня здоров'я, професійної кваліфікації. Міграція в сучасному світі є логічним результатом процесів глобалізації, без неї неможливий сучасний політичний, економічний та суспільно-культурний розвиток світу. У той самий час мігранти, які перебувають у країні на нелегальному становищі, становлять суттєвий резерв злочинності. Багато хто з них вчиняє різноманітні кримінальні правопорушення. Наявний позитивний зарубіжний досвід багаторічної боротьби зі злочинністю у сфері міграції, що здійснюється кримінально-правовими засобами, заслуговує на увагу і може бути впроваджений у вітчизняну практику. Україна, зважаючи на історичні та геополітичні причини, є дуже вразливою до незаконних міграційних потоків зі Сходу, з Південно-Східної Азії, пострадянських держав та інших країн. Розростання терористичних та інших загроз національній безпеці викликає необхідність впровадження рішучих та жорстких заходів, пов'язаних із здійсненням міграційного контролю. Необхідне посилення кримінального та адміністративного законодавства як свідчення жорсткої позиції законодавчих органів України у цьому питанні. Наведені обставини свідчать про актуальність та особливу значущість цієї проблеми в сучасних умовах.

Ключові слова: нерегулярна міграція; злочинність; глобалізація; міжнародно-правові акти.

ABSTRACT

This article is devoted to the study of the content of international legal acts that regulate the implementation of legal migration and combating illegal migration. The migration situation in Ukraine is formed under the influence of negative factors that affect the life of society due to the global economic crisis and the ongoing Russian military aggression against Ukraine. In this situation, the lack of proper migration control when entering and leaving Ukraine, the uncontrolled stay of foreign citizens and stateless persons on its territory has led to an increase in the flow of migrants and the number of crimes they commit. Persons who organize illegal migration demonstrate disregard for the rights and interests of persons who are illegally staying on the territory of Ukraine. It is necessary to look for new approaches to regulating the socially beneficial integration of migrants, taking into account their age, gender characteristics, level of health, and professional qualifications. Migration in the modern world is a logical result of globalization processes; without it, modern political, economic and socio-cultural development of the world is impossible. At the same time, migrants who are in the country illegally constitute a significant reserve of crime. Many of them commit various crimes, which negatively affects the crime situation in the country. The existing positive foreign experience in combating crime in the field of migration, which is carried out by criminal legal means, should be introduced into domestic practice. Ukraine, due to historical and geopolitical reasons, is accessible to illegal migration flows from the East, Southeast Asia, post-Soviet states and other countries. Terrorist and other threats to national security necessitate the introduction of decisive and tough measures that are related to the implementation of migration control. It is necessary to tighten criminal and administrative legislation as evidence of the tough position of the legislative bodies of Ukraine on this issue. The above circumstances indicate the relevance and special significance of this problem in modern conditions.

Key words: irregular migration; crime; globalization; international legal acts.

I. ВСТУП

Процеси глобалізації, які проходять сьогодні у світі, впливають на всі сфери суспільного життя: політичну, економічну, соціальну, культурну тощо. Міграція є логічним наслідком процесів глобалізації, без неї неможливий сучасний розвиток будь-якого суспільства. На теперішній час відбувається безпрецедентне зростання масштабів та географії світової міграції, яка, у свою чергу, безпосередньо впливає на поширення транскордонної злочинності. Однак виникає питання дієвого контролю міграційних процесів державою, уникнення шкоди розвитку власної економіки та життя суспільства загалом. На цьому тлі закономірно виникає таке соціально негативне явище, як незаконна міграція. Стаття присвячена дослідженню правового регулювання міжнародно-правової протидії незаконній міграції.

Правові аспекти протидії нерегулярній міграції знайшли свій відображення у результатах досліджень учених-правознавців, зокрема: «Міжнародно-правові аспекти криміналізації нелегальної міграції» С. В. Книша (2012), «Торгівля людьми та незаконне ввезення мігрантів: проблеми розмежування» О. Волощук (2020), «Правове регулювання боротьби з нелегальною міграцією в ЄС у сучасних умовах» М. О. Саракуци та С. В. Пілюка (2020), «Організаційно-правові механізми протидії нелегальній міграції морем» С. О. Кузнецова (2021) та інших.

Дослідженню досвіду іноземних держав у протидії нерегулярній міграції присвячені такі наукові доробки: «Протидія нелегальній міграції: міжнародний досвід» Т. М. Зв'язної (2012), «Зміст та цілі міграційної політики: досвід іноземних держав» К. В. Мануїлової (2018), «Міжнародно-правовий досвід боротьби з нелегальною міграцією на морському транспорті» О. О. Кукшинової та А. О. Самойленко (2021) та інших.

Кримінологічні дослідження феномену нерегулярної міграції містяться у роботах: «Зарубіжний досвід протидії торгівлі людьми (на прикладі країн Балтії)» В. В. Чумака (2016), «Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі» Ю. В. Луценка та А. В. Тарасюка (2022) та ін.

II. МЕТА І МЕТОДОЛОГІЯ

Метою дослідження є аналіз положень міжнародних правових актів, що регламентують питання здійснення законної міграції та протидії незаконній міграції.

Методологічну основу дослідження складають теоретичні положення діалектико-матеріалістичного методу пізнання суспільних явищ і процесів, а також приватно-наукові методи: соціологічний, порівняльно-правовий, формально-юридичний, логічного аналізу, класифікації, аналогії тощо.

III. ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В сучасних умовах ефективна протидія незаконній міграції через її транскордонний характер можлива лише в умовах належної взаємодії між країнами на міжнародному рівні. Існує значна кількість міжнародних міжурядових організацій світового і регіонального рівнів, до завдань яких в тому чи іншому ступеню входить боротьба з проявами незаконної міграції. У межах власної компетенції зазначені організації ухвалюють відповідні угоди, що містять питання міжнародно-правового регулювання боротьби з незаконною міграцією. Як зазначають Ю. В. Луценко та А. В. Тарасюк, внаслідок того, що Україна одночасно є державою походження, призначення та транзиту мігрантів, територією різнохарактерних, різноспрямованих та різномасштабних міграційних потоків державне регулювання у сфері міграції є складним завданням, розв'язання якого потребує комплексного, системного підходу, належного фінансування, кадрового та наукового забезпечення¹.

Вважаємо доцільним визначити міжнародно-правову регламентацію легальної (законної) міграції, порядок та особливості здійснення якої докладно регламентовані у міжнародно-правових документах, прийнятих міжнародними міжурядовими організаціями, зокрема, Міжнародною організацією праці (МОП), створеною на Паризькій

¹ Луценко Ю.В., Тарасюк А.В. (2021). Протидія організованій злочинності у міграційній сфері: актуальні проблеми теорії та практики. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка* (Київ, 18 лист. 2021 р.). Київ : НАВС, 2021. С. 104.

мирній конференції у квітні 1919 р.¹ та Міжнародною організацією з міграції (МОМ) (до 14 листопада 1989 р. — Міжурядовий комітет з європейської міграції)². Зокрема, МОП було прийнято важливі міжнародно-правові документи: Конвенцію МОП про міграцію з метою працевлаштування від 28 червня 1939 р. № 66³; Конвенцію МОП про зловживання у сфері міграції та забезпечення трудящим-мігрантам рівності можливостей та спілкування від 24 червня 1975 р. № 143⁴.

На відміну від документів МОП, документи МОМ мають переважно практичну спрямованість. Саме тому відповідно до Статуту МОМ здійснює заходи щодо організованого переміщення мігрантів, веде активну пропаганду в галузі міжнародної міграції, здійснює різні послуги, пов'язані з міграцією (набір мігрантів, інформування мігрантів, мовна підготовка тощо), слугує форумом для держав щодо обміну досвідом здійснення міграції, проводить інформаційні кампанії, організовує наукові дослідження у сфері міграції та публікує їх результати. Як зазначено в Угоді про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та МОМ «Сторони, відповідно до своїх повноважень і наявних ресурсів, погоджуються співробітничати у таких сферах, як : вдосконалення політики, законодавства та адміністративно-правового регулювання у сфері міграції, громадянства, притулку, інтегрованого управління кордонами, реадмісії, протидії торгівлі людьми, незаконному ввезенні мігрантів та інших сфер, що становлять взаємний інтерес; захист прав мігрантів, мобільного населення та уразливих груп, таких як жертви торгівлі людьми, неповнолітні без супроводу, люди з інвалідністю та особи, які пережили гендерно зумовлене насильство»⁵.

¹ International Labour Organization (1919). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:3291476315021::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO

² International Organization for Migration Constitution (1953). URL: <https://www.iom.int/iom-constitution>

³ Migration for Employment ILO Convention. No. 66 (1939). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/es/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:CON,en,C066,/Document

⁴ ILO Convention concerning migrations in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers. No. 143 (1975). URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17426-English.pdf>

⁵ Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міжнародною організацією з міграції від 30.08.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23/conv#Text

Організація Об'єднаних Націй (ООН) також проводить політику у сфері міграції та захисту прав мігрантів, що знаходить своє відображення у відповідних документах, наприклад: у Міжнародній конвенції ООН від 18 грудня 1990 р. «Про захист прав усіх трудящих-мігрантів та членів їхніх сімей»; Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 1999 р. № 54/212 «Міжнародна міграція та розвиток»; Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 26 лютого 2000 р. № 54/166 «Захист мігрантів».

Одним із важливих напрямів діяльності зазначених організацій є протидія нерегулярній міграції. У ст. 8 додатку I до Конвенції МОП 1949 р. № 97 закликається до того, щоб будь-яку особу, котра сприяє таємній або нелегальній імміграції, має бути піддано відповідному покаранню¹. У свою чергу, Конвенція МОП 1975 р. № 143 передбачає обов'язок країн-учасниць вживати «всіх необхідних і відповідних заходів у межах своєї юрисдикції і в співпраці з іншими державами-членами: а) для ліквідації таємного міграційного руху і незаконного найму мігрантів; б) проти організаторів незаконного чи таємного переміщення мігрантів, які шукають роботу, коли цей рух починається з його території, чи проходить через цю територію, чи прибуває на неї, а також проти тих, хто наймає працівників, які іммігрували за незаконних умов, з метою запобігання і ліквідації зловживань, згаданих у цій Конвенції»².

Основним міжнародним документом у сфері протидії нерегулярній міграції є Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. Слід підкреслити, що ця Конвенція ООН стала першим універсальним джерелом в історії міжнародного права, метою якого є боротьба з нерегулярною міграцією. У преамбулі зазначеного Протоколу наголошується, що «для вжиття ефективних заходів щодо попередження незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрю і боротьби з ним необхідний усеосяжний міжнародний підхід, включаючи співробітництво,

¹ On migrant workers: ILO Convention. No. 97 (1949). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C097

² Convention concerning migrations in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers. No. 143 (1975). URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17426-English.pdf>

обмін інформацією та інші відповідні заходи, у тому числі соціально-економічні заходи, на національному, регіональному і міжнародному рівнях». У Протоколі розкривається низка важливих понять, а саме: «незаконний ввіз мігрантів», під яким слід розуміти «забезпечення з метою отримання, прямо або посередньо, будь-якої фінансової або іншої матеріальної вигоди, незаконного в'їзду до будь-якої держави-учасниці будь-якої особи, яка не є її громадянином або не проживає постійно на її території»; «незаконний в'їзд», що означає «перетинання кордонів без дотримання необхідних вимог для законного в'їзду до приймаючої держави»; «підроблений документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи», що означає «будь-який документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи, які: а) були підроблені або змінені будь-яким матеріальним чином будь-якою особою або установою, крім тих, які в законному порядку уповноважені виготовляти або видавати документ на в'їзд/виїзд або посвідчення особи від імені держави; або б) були неналежним чином видані або отримані за допомогою подання невірних даних, корупції або примусу чи будь-яким іншим незаконним чином; або в) використовуються особою, іншою, ніж законний власник». Статтею 6 Протоколу встановлюється обов'язок держав-учасниць встановити кримінальну відповідальність за дії, що пов'язані з нерегулярною міграцією: «а) незаконний ввіз мігрантів; б) коли вони вчиняються з метою створення умов для незаконного ввозу мігрантів; в) виготовлення підробленого документа на в'їзд/виїзд або посвідчення особи; г) придбання або надання такого документа або володіння ним; д) надання будь-якій особі, яка не є громадянином відповідної держави або не проживає постійно на її території, можливості знаходитися в цій державі без дотримання необхідних вимог для законного перебування в ній шляхом використання способів, згаданих у підпункті (б), або будь-яких інших незаконних засобів»¹.

Співробітники Держприкордонслужби України за передвоєнний рік не пропустили в Україну 8,8 тис. потенційних нерегулярних мігрантів, що у 1,8 рази більше порівняно з 2020 р. За даними Держприкордонслужби, у 2021 р. затримано 12,3 тис. нерегулярних мігрантів, з них

¹ UN Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto, adopted by General Assembly resolution 55/25 (2000). URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>

понад 1,3 тис. — за спробу незаконного перетинання державного кордону та 10,8 тис. осіб — за порушення правил перебування в Україні. Ці показники порівняно з 2020 р. зросли на 38%¹. Слід зазначити, що в Україні за порушення законодавства про правовий статус іноземців та осіб без громадянства встановлена адміністративно-правова відповідальність, зокрема за наступні протиправні дії: проживання без документів на право проживання в Україні; проживання за недійсними документами або документами, термін дії яких закінчився; працевлаштування без відповідного дозволу на це, якщо необхідність такого дозволу передбачено законодавством України; недотримання встановленого порядку пересування і зміни місця проживання; ухилення від виїзду з України після закінчення відповідного терміну перебування; неявка без поважних причин до визначеного місця навчання або працевлаштування після в'їзду в Україну у визначений термін; порушення правил транзитного проїзду через територію України (ст.ст. 203, 203¹, 204, 204¹, 205, 206¹ КУпАП)². Крім того, ст. 185¹⁵ КУпАП вперше встановлено відповідальність за невиконання законних вимог посадових осіб центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, під час здійснення ними своїх повноважень щодо запобігання та протидії нелегальній (незаконній) міграції або контролю за діяльністю органів реєстрації місця проживання (перебування)³.

Кримінальна відповідальність за протиправні дії у сфері незаконної міграції прямо не передбачена, але опосередковано вона застосовується за: незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України); насильницьке зникнення (ст. 146-1 КК України); торгівля людьми (ст. 149 КК України); незаконне переправлення осіб через державний кордон України (ст. 332 КК України)⁴. Окреме місце у цьому переліку займає шахрайство (ст. 190 КК України), яке

¹ Прикордонники цьогоріч затримали понад 12 тисяч нелегальних мігрантів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3377558-prikordonniki-cogoric-zatrimali-ponad-12-tisac-nelegalnih-migrantiv.html>

² Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>

³ Там само.

⁴ Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

включає найпоширеніші міграційні шахрайські схеми: обіцяні інформаційно-консульські послуги, коли особа підписує угоду з фірмою-посередником, хоча до зобов'язань фірми входить лише надання інформаційно-консульських послуг; «міфічне» оформлення віз, коли для оформлення робочої візи необхідно особисто подати документи та пройти співбесіду, оскільки шахраї пропонують оформити зазначену візу самостійно, а повертають паспорт із фальшивою візою або з відмовою у відкритті візи; фіктивний чек, коли особа сплачує гроші фірмі-посереднику за надання послуг при працевлаштуванні, а отримує чек неіснуючої фірми; обман щодо оголошення про роботу (розміщення в Інтернеті неіснуючих вакансій з привабливим описом і обіцянками перспективної роботи і зарплати); шахрайство з документами (відбувається при наданні змінених або підроблених документів); робота без оформлення трудового договору тощо¹.

У вимірі сьогодення обґрунтоване зацікавлення викликають питання міжнародно-правової регламентації протидії нерегулярній міграції на території країн — членів Європейського Союзу (ЄС), які в останні роки зазнали досить значного «напливу» нерегулярних мігрантів із країн Північної Африки та Близького Сходу, а з 2022 р. — з України, обумовленого початком збройної агресії з боку росії. Вважається за доцільне розглянути особливості правового регулювання міграції та забезпечення прав людини серед нерегулярних мігрантів у зазначених країнах.

Першим джерелом, у якому були сформульовані положення щодо правового статусу мігрантів, які прибули з третіх країн для трудової діяльності, вважається Європейська конвенція «Про правовий статус трудящих-мігрантів» від 24 листопада 1977 р., що спрямована на врегулювання правового становища трудящих-мігрантів (громадян держав-учасниць) для «досягнення більшої єдності між його членами в ім'я захисту та здійснення за дотримання прав людини та основних свобод ідеалів і принципів, що є їх спільним надбанням, та сприяння їх економічному та соціального прогресу». У ст. 1 цієї Конвенції, під «трудящим-мігрантом розуміється громадянин Договірної Сторони,

¹ Кришевич О. В., Рощина І. О. (2023). Кримінальна відповідальність за міграційне шахрайство: національне та міжнародне законодавство. *Migration & Law*. Vol. 3 (issues 1-2). С. 48-51.

якому іншою Договірною Стороною дозволено проживати на її території для виконання оплачуваної роботи». Аналіз тексту Конвенції чітко свідчить, що вона регламентує більшість питань правового положення трудящих-мігрантів, зокрема: форми набору на роботу; медичне обстеження та професійний іспит; право на виїзд (в'їзд); формальності та процедури щодо трудового договору; обмін інформацією; проїзд до місця роботи; дозвіл на роботу; вид на проживання; прийом на роботу; возз'єднання сім'ї трудящого-мігранта; надання житла; навчання та здобуття освіти; умови праці; повернення на батьківщину тощо¹.

Необхідно звернути увагу на той факт, що, крім правового становища мігрантів, Радою Європи приділяється значна увага забезпеченню прав для нерегулярних мігрантів. Зокрема, у 2006 р. Парламентською Асамблеєю Ради Європи було прийнято Резолюцію 1509 «Про права людини нерегулярних мігрантів». У преамбулі Резолюції зазначається глибоке занепокоєння безперервним зростанням кількості нерегулярних мігрантів у Європі, а також необхідність у зв'язку з цим забезпечення захисту прав нерегулярних мігрантів. У документі використовується термін «нерегулярний мігрант», оскільки він «представляється більш нейтральним і не несе на собі тавра, як, наприклад, термін «незаконний», а також у зв'язку з тим, що цим терміном все ширше користуються міжнародні організації, які займаються питаннями міграції. У Резолюції послідовно перераховані та розкриті цивільні та політичні права (ст. 12), а також економічні та соціальні права (ст. 13) нерегулярних мігрантів. У ст. 16.3 особливо наголошується на недопущенні визнання кримінально-караним діянням щодо надання гуманітарної допомоги нерегулярним мігрантам з боку структур громадянського суспільства².

Також до джерел, які містять норми, що передбачають заходи протидії нерегулярній міграції на території країн-членів ЄС, слід віднести: Директиву Ради 2002/90/ЄС від 28 листопада 2002 р. «Про встановлення визначення для допомоги незаконному в'їзду, транзиту

¹ The European Convention on the legal status of migrant workers (1977). URL: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/documentation/Legal_texts/CDMG%20_99_11_en.pdf

² Human rights of irregular migrants: Resolution Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe №1509 (2006). URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17456>

і перебуванню»; Рамкове рішення Ради ЄС 2002/946/JHA від 28 листопада 2002 р. щодо підвищення стандартів кримінальної відповідальності з метою покарання за допомогу незаконному в'їзду, транзиту та перебування, Договір про функціонування ЄС від 13 грудня 2007 р. (Лісабонський договір), програма якого вважається завершальним етапом створення міграційної політики в країнах — членах ЄС.

Директива Ради 2002/90/ЄС визначає боротьбу з нерегулярною міграцією як один із заходів безпеки на території ЄС, зокрема закликає «вжити заходи проти допомоги, що надається нерегулярній імміграції, причому не тільки в тому випадку, коли така допомога належить, власне, до незаконного перетинання державних кордонів, а й коли вона ставить за мету забезпечити постачання мереж, які займаються експлуатацією людьми». У ст. 2 Директиві закріплено, що кожна держава вживає необхідних заходів для забезпечення застосування необхідних санкцій до будь-якої особи, яка є підбурювачем або виступає посібником якогось із злочинів, пов'язаних з нелегальною міграцією, або робить замах на скоєння будь-якого з таких злочинів. Такі заходи «мають бути ефективними, пропорційними і такими, що мають попереджувальний ефект»¹.

Рамкове рішення Ради ЄС 2002/946/JHA наводить перелік санкцій, які можуть застосовувати країни ЄС до осіб, які вчинили злочини у сфері нелегальної міграції: «конфіскація транспортного засобу, який використовувався для скоєння злочину; заборона безпосередньо або через третіх осіб займатися професійною діяльністю, в ході здійснення якої було скоєно злочин; видворення, покарання у виді позбавлення волі з верхньою межею не менше ніж вісім років, у тому випадку, якщо злочини відбуваються з корисливою метою і за наявності однієї з таких обставин: злочин було скоєно в ході діяльності злочинної організації; в ході скоєння злочину було поставлено в небезпеку життя людей, які стали об'єктом злочинного посягання»².

Лісабонський договір у ч. 2 ст. 79 містить певні рамкові положення, присвячені організації протидії злочинності, пов'язаної з нелегальною

¹ Union Council Directive 2002/90/EC of 28 November 2002 defining the facilitation of unauthorised entry, transit and residence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2002/90/oj?locale=en>

² Council framework Decision 2002/946/JHA of 28 November 2002 on the strengthening of the penal framework to prevent the facilitation of unauthorised entry, transit and residence (2002). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0946>

міграцією: умови в'їзду та проживання, а також норми щодо видачі державами-членами довгострокових віз та видів на проживання, у тому числі з метою возз'єднання сімей; права громадян третіх країн, які законно проживають у державі-члені, у тому числі умов, що регулюють свободу пересування та проживання в інших державах-членах; поняття нелегальної імміграції та незаконного проживання, а також порядок видворення та репатріації осіб, що незаконно проживають; заходи протидії торгівлі людьми, особливо щодо жінок та дітей¹.

Як зазначає В. М. Шамраєва, єдина політика ЄС у сфері міграції «повинна була включати в себе: справедливий розподіл витрат; спільні стандарти допуску членів сімей іммігрантів і працівників-мігрантів; спільні стандарти допомоги біженцям; забезпечення рівності прав громадян та іноземців; полегшення доступу до громадянства; підвищення рівня участі іноземців у політичному житті; недопущення дискримінації у працевлаштуванні та умовах проживання»².

IV. ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день існує значна кількість міжнародних міжурядових організацій загальносвітового і регіонального рівня, одним із завдань яких є протидія незаконній міграції. На загальносвітовому рівні питаннями напрацювання міжнародно-правових засобів протидії незаконній міграції займаються наступні міжнародні міжурядові організації: Міжнародна організація праці (МОП), Міжнародна організація з міграції (МОМ) та Організація Об'єднаних Націй (ООН).

Основним міжнародним документом у сфері протидії незаконній міграції став Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р., де прямо передбачені заходи кримінально-правового та адміністративно-правового характеру, спрямовані на протидію незаконній міграції. Слід підкреслити, що Україна ратифікувала зазначену Конвенцію та відповідний Протокол, у повному обсязі виконала їх приписи, про що свідчить

¹ Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>

² Шамраєва В. М. (2009). Спільна міграційна політика ЄС в контексті євроінтеграційних устремлень України. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2. С. 309.

чинне вітчизняне адміністративне та кримінальне законодавство, яке передбачає значну кількість норм, які встановлюють відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері незаконної міграції, і, хоча носять опосередкований характер, однак відповідають духу і букві Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря.

В межах протидії незаконній міграції на території країн Європейського Союзу прийняті наступні міжнародно-правові документи: Директива Ради 2002/90/ЄС від 28 листопада 2002 р. «Про встановлення визначення для допомоги незаконному в'їзду, транзиту і перебуванню»; Рамкове рішення Ради ЄС щодо підвищення стандартів кримінальної відповідальності з метою покарання за допомогу незаконному в'їзду, транзиту та перебування № 2002/946/ПВД від 28 листопада 2002 р.; Договір про функціонування ЄС від 13 грудня 2007 р. (Лісабонський договір).

Наведені міжнародно-правові документи передбачають широкий спектр кримінально-правових, адміністративно-правових та організаційно-правових заходів, спрямованих на протидію нелегальній міграції.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text>
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
3. Кришевич О. В., Рощина І. О. (2023). Кримінальна відповідальність за міграційне шахрайство: національне та міжнародне законодавство. *Migration & Law*. Vol. 3 (issues 1-2). С. 48-51.
4. Луценко Ю.В., Тарасюк А.В. (2021). Протидія організованій злочинності у міграційній сфері: актуальні проблеми теорії та практики. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали XII Всеукр. наук.-теорет. конф., присвяч. пам'яті проф. П. П. Михайленка* (Київ, 18 лист. 2021 р.). Київ : НАВС. С. 104.
5. Прикордонники цьогоріч затримали понад 12 тисяч нелегальних мігрантів. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3377558-prikordonniki-cogoric-zatrimali-ponad-12-tisac-nelegalnih-migrantiv.html>
6. Угода про співробітництво між Міністерством внутрішніх справ України та Міжнародною організацією з міграції від 30.08.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23/conv#Text
7. Шамраєва В. М. (2009). Спільна міграційна політика ЄС в контексті євроінтеграційних устремлень України. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2. С. 309.
8. Convention concerning migrations in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers. No. 143 (1975). URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17426-English.pdf>

9. Council framework Decision 2002/946/JHA of 28 November 2002 on the strengthening of the penal framework to prevent the facilitation of unauthorised entry, transit and residence (2002). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0946>
10. Human rights of irregular migrants: Resolution Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe №1509 (2006). URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17456>
11. ILO Convention concerning migrations in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers. No. 143 (1975). URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17426-English.pdf>
12. International Labour Organization Constitution (1919). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:3291476315021::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO
13. International Organization for Migration Constitution (1953). URL: <https://www.iom.int/iom-constitution>
14. Migration for Employment ILO Convention. No. 66 (1939). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/es/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:CON,en,C066,/Document
15. On migrant workers: ILO Convention. No. 97 (1949). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C097
16. The European Convention on the legal status of migrant workers (1977). URL: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/documentation/Legal_texts/CDMG%20_99_11_en.pdf
17. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>
18. UN Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto, adopted by General Assembly resolution 55/25 (2000). URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>
19. Union Council Directive 2002/90/EC of 28 November 2002 defining the facilitation of unauthorised entry, transit and residence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2002/90/oj?locale=en>

REFERENCES

1. Agreement on cooperation between the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the International Organization for Migration dated August 30, 2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989_001-23/conv#Text [in Ukrainian].
2. Code of Ukraine on Administrative Offenses: Law of Ukraine dated December 7, 1984 No. 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#Text> [in Ukrainian].
3. Convention concerning migrations in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers. No. 143 (1975). URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17426-English.pdf>
4. Council framework Decision 2002/946/JHA of 28 November 2002 on the strengthening of the penal framework to prevent the facilitation of unauthorised entry, transit and residence (2002). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32002F0946>
5. Criminal Code of Ukraine: Law of Ukraine dated April 5, 2001 No. 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
6. Human rights of irregular migrants: Resolution Resolution of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe №1509 (2006). URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/xref/xref-xml2html-en.asp?fileid=17456>

7. ILO Convention concerning migrations in abusive conditions and the promotion of equality of opportunity and treatment of migrant workers. No. 143 (1975). URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201120/volume-1120-I-17426-English.pdf>
8. International Labour Organization Constitution (1919). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:62:3291476315021::NO:62:P62_LIST_ENTRIE_ID:2453907:NO
9. International Organization for Migration Constitution (1953). URL: <https://www.iom.int/iom-constitution>
10. Kryshevich O. V., Roschyna I. O. (2023). Kryminalna vidpovidalnist za mihratsiynе shakhraystvo: natsionalne ta mizhnarodne zakonodavstvo [Criminal liability for migration fraud: national and international law]. *Migration & Law*. Vol. 3 (issues 1-2). pp. 48–51 [in Ukrainian].
11. Lutsenko Yu. V., Tarasyuk A. V. (2021). Protydiya orhanizovaniy zlochynnosti u mihratsiyniy sferi: aktualni problemy teorii ta praktyky [Combating organized crime in the migration sphere: current problems of theory and practice]. *Aktualni problemy kryminalnoho prava [Actual problems of criminal law]: materials of the XII All-Ukrainian science and theory conf., dedicate. in memory of Prof. P. P. Mykhaylenko* (Kyiv, November 18, 2021). pp. 103–106 [in Ukrainian].
12. Migration for Employment ILO Convention. No. 66 (1939). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/es/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:CON,en,C066,/Document
13. On migrant workers: ILO Convention. No. 97 (1949). URL: https://normlex.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C097
14. Prykordonnyky tshorich zatrymaly ponad 12 tysyach nelegalnykh mihrantiv [Border guards detained more than 12,000 illegal migrants this year]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3377558-prikordonniki-cogoric-zatrimali-ponad-12-tisac-nelegalnih-migrantiv.html> [in Ukrainian].
15. Shamrayeva V. M. (2009). Spil'na mihratsiyna polityka ES v konteksti yevrointehratsiynykh ustremlyn Ukrainy [Common EU migration policy in the context of Ukraine's European integration aspirations]. *Actual problems of public administration*. No. 2. pp. 305–312 [in Ukrainian].
16. The European Convention on the legal status of migrant workers (1977). URL: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/documentation/Legal_texts/CDMG%20_99_11_en.pdf
17. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12007L%2FTXT>
18. UN Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols thereto, adopted by General Assembly resolution 55/25 (2000). URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/intro/UNTOC.html>
19. Union Council Directive 2002/90/EC of 28 November 2002 defining the facilitation of unauthorised entry, transit and residence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2002/90/oj?locale=en>